

L'escultor Enric Casanovas

Hem mirat tot hora, amb una atenció respectuosa i cordial, el camí que feia aquest artista i hem assistit als seus encerts i als seus desencerts, com si es tractés d'un dels nostres, d'un cas de família, perquè algun lligam com de família hi ha entre la gent d'un mateix temps que treballa en una mateixa cosa, mal sia amb eines diverses en la condició i la qualitat.

I és que l'escultor Casanovas, damunt de la ruta ascendent del seu aprenentatge i del seu mestratge d'escultor hi ha tingut sempre alçada com un ganfaró, a imatge d'un ideal plàstic que tota la gent del seu temps hem mirat com a nostre, un ideal que per coincidir pels seus matisos i pels seus dalers, amb els de la nostra generació artística i literària, era cosa de tots, i ascendia a l'artista per tal, a la categoria de verb, a la qual no s'arriba si no es té un esperit gràvid de pensaments.

Per aixó en Casanovas ha sigut un dels artistes més elogiats per la gent del seu temps i especialment pels literats del seu temps, i els elogis que li han dedicat gairebé sempre, més que a les qualitats pròpia i netament escultòriques de les seves estàtues, han anat adreçats al concepte del seu art, a la il·lusió de veure plasmada amb aquella fresca gravetat del seu estil, les imatges d'un món catalaníssim, tot perfumat de salabrors mediterrànies, evocadores d'intimes i remotes reminiscències de l'orient grec, que fou l'iniciador de la nostra cultura.

Aquest retrobar el sentiment d'antigues i prestigioses ascendències, en els ovals perfectes i encisadors de les cares de noia actuals que ens donaba en les seves testes rodones i gracioses com a fruites vivents, s'en ha emportat el cor de la gent intel·ligent i la ploma dels escriptors de la generació nostra, i més d'un cop, cal dir-ho amb amor germanívol, ens ha tancat els ulls als defectes, i de vegades a greus defectes de forma, que en l'art de l'escultura no tenen perdó. Per aquí, veiem com és fort el prestigi de l'estil d'en Casanovas i com les seves gràcies han d'ésser fondes i vives, per a alcançar aquests efectes que ara deiem.

L'escultura és un art que vol anys; és un art difícil, que reclama en qui el practica, una força d'esperit enorme. Molts; més dels que sembla, hi fracassen. Aquests dies, que amb motiu d'instal·lar el Museu Modern, hem tingut ocasió de fer un balanç del nostre art al segle XIX, hem constatat que els escultors no arriben al cinc per cent dels pintors i que molts que comencen s'en desdiuen i deixen l'ofici a mig camí. I és que l'escultura costa. L'escultura és un art de realitats que s'edifiquen en el buit, i cal que s'hi aguantin amb una vida pròpia, amb una possibilitat orgànica, alenanta de vida artística. Sense aixó són pedres treballades i prou. La pintura es defensa més, perquè els seus elements constituents són varis i un o altre fa el miracle o el fan entre tots. L'escultura sols viu d'aquest alè vital, mantingut en el punt d'equilibri àlgid i difícil de la perfecció plàstica. Demés, la realització

ENRIC CASANOVAS. — Estàtua per a un jardí. (Marbre.) (1924-25.)

escultòrica dona molta feina, l'assaig no té cap valor, i per tal no s'hi pot anar depressa. Per aixó els escultors no acaban la carrera fins tart, i sense anys de brega, sense unes dècades de treball intens damunt les matèries revesses, no hi ha escultors perfectes, perquè l'instint, que en la pintura és gran factor, en l'escultura, guia, fa moure, enfebra, però no fa, no realitza, no pica la pedra,

ni arrenca de la matèria morta, les palpitations meravelloses de la calitat, ni fa dir al bronze la tremolor emocionada de lo vivent.

Per aixó, mentre en Casanovas era un «minyó» donat a l'ideal de l'escultura i s'assajaba en les gerdes asprors d'un estilisme arcaïtzant i fort, amb tocs d'ibèric i frisances de grec oriental, hom comprenia com els braços que eren

llargs, o el torç que era poc o molt desencaixat, constituïen tant sols l'inevitable mal de juvenesa, i els elogis literaris que sovint van més enllà del que pertoca, els rebiem sabent que a n'aquest artista se li podia concedir ben segur, el crèdit de mereixe'ls un dia o altre.

I ara que en Casanovas ja frisa a la quarentena i comença d'ésser quelcom més que un minyó, ve a pagar-nos aquell deute amb la moneda d'or de les seves obres darreres, on hi ha, damunt de les harmonies exquisides del seu estil, que ha fet la seva glòria i l'ha classificat i categoritzat entre nosaltres, una cosa, que en l'art de'n Casanovas hi mancaba; la vida: aquesta essència fonamental de l'obra d'art que la converteix en un ésser vivent dins aquell element que s'escau entre la realitat i l'ideal; aquell element en el qual habiten sel·leccionades per la intel·ligència segura dels segles, les obres d'art que constitueixen la història artística.

I no és que considerem despreciable, de l'obra de l'escultor, ço que ha fet abans d'ara; molt al revés. Creiem que dins la nostra plàstica del segle XIX, hi ha una seguida d'arquitectes de l'escultura, de la qual en Casanovas n'és el representant més novell i el continuador més prestigiós. Per aquest caire d'home de gust, de ponderador en l'equilibri de les masses, d'armonitzador dels volums amb les actituds, en Casanovas continua la línia severa, que va de l'Aleu a n'en Sunyol, d'en Sunyol a n'en Llimona, d'en Llimona a n'en Clarà i d'en Clarà a n'en Casanovas. Escultors i bons escultors hi ha hagut a Catalunya però que aquest aspecte arquitectònic de l'escultura, no ha sigut amb tanta atenció resolt; el gust de l'equilibri, no el té tothom i a en Casanovas li retrobem, més que en cap dels escultors del seu temps, que s'han fet creditors d'ancmenada i que pot-ser han alcançat abans d'ell i de bursada aquesta condició misteriosa de la vida, que ens atrau i s'ens emporta els ulls de l'esperit, pel damunt de tota altra.

I és que en Casanovas és un cas d'home d'extraordinari equilibri i de serena normalitat. Les fruites, amb què ens plau comparar les seves escultures, han madurat amb ell. La carn aspra i empedreïda de les seves testes i dels seus torços juvenils, les harmonies linials de les seves composicions en relleu, en les quals l'artista ha excel·lit, més que cap altre escultor a Catalunya, ara que és l'hora, comencen a palpitant d'humanitat. Els arcaïsmes estil·listics a la grega, s'en van, i les línies seques del símbol mediterrani agafen l'imprecisió de les borralloses carnades viventes, la flonjor de les actualitats carnes, la tremolor de les epidermis on palpitava aquella sang de l'art que fa immortals els marbres. Així els seus caps de noia s'actualitzen; les primitives testes, que semblen encara portar amb elles l'olor de terra de les troballes arqueològiques, i el ròssec de les onades de la història, s'ens tornen noies d'ara, visions dels caparrons gentils de les nostres

grisetes i dins la caixa del vell estil històric de l'artista, la vida hi riu; les línies palpiten i l'humanisme purificat per aquestes nobles ascendències, s'enfila a un nou estil. Si el primer tenia per nom l'harmonia, que és una cosa abstracta, el d'ara té per nom la gràcia, que és una cosa viva.

On en Casanovas ha senyalat aquesta arribada als inicis de la seva plenitud artística és al nostre veure en les darreres testes que aquí reprodueix i en l'estàtua per a un jardí que publicuem a la primera pàgina. La gran estàtua, l'esforç més gros del nostre estatuaire, no és que sia tota ella ben resolta. Al dors hi ha espais on aquesta onada de vida que en Casanovas ha vessat en ella, no sembla haver-hi arribat. En la part davantera del torç, en canvi, aquesta qualitat i és present i amb una tan delicada magnificència vessada que no dubtaríem en classificar com un dels millors trossos de la nostra escultura moderna, aquesta onada tendra i flonja de feminitat que tremola en les formes gracioses del cos d'aquesta Venus catalana; pura i tranquil·la com les aigües d'un llac, on hom diria que una turbació qualsevulga, hi descriuria els cercles, de la pedra que cau dins un estany.

Per ella en Casanovas té un lloc entre els primers artistes nostres, i per ella ens senyala l'arribada de l'artista a la maturitat de la seva producció. L'escultura és un art difícil — ja ho hem dit — i l'hora d'arribar en Casanovas a n'aquesta fita, és la que correspon als vers escultors que han donat tota la joventut al treball enfebrat i constant, que és on aprenen els que porten com ell el do de Déu.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

ENRIC CASANOVAS. — «La noia de la rosa», estàtua en el jardí de M. C. Barcelona.

L'arquitectura dels segles IX al XII a Catalunya

Fenòmens històrics i artístics paral·lels a França

Resum del curs explicat a la Sorbona de París per Josep Puig i Cadafalch (gener-febrer 1925)

En l'arqueologia francesa, després del període merovingi i abans del període romànic, hi ha encara un període que és indefinít quan als seus límits i als seus caràcters: és el període carolingi. Hom entén per període romànic el de la floració d'una arquitectura en aparell mitjà,

en la composició de la qual les columnes i l'escultura hi tenen una part important.

Es sabut que hom dubta en assenyalar els límits d'aquest període romànic, mes la tendència general és la de considerar constituïda aquesta arquitectura al darrer terç del segle XI, mentre que la data inicial del període carolingi hom la plaça vers els començos del segle IX.

Entre aquestes dues dates (començos del segle IX i segon terç del XI) trobem a Catalunya dos períodes: primer, un període muza-

ràbig, amb una influència intensa de Còrdova, i, a seguit, un període que anomenem *primer art romànic*, clarament distint, bé que predecessor, en una gran part d'Europa, de l'art romànic pròpiament dit, que anomenarem en aquest estudi *segon art romànic*.

L'objecte del curs és, doncs, estudiar en els seus caràcters i en tot el possible en la seva evolució, aquests dos períodes a Catalunya, i recercar els fenòmens artístics paral·lels, que igualment hom podria trobar estudiant els monuments de l'època existents a França.

*
*
*

El nom «mozàrabe» ha designat els cristians sotmesos als musulmans, arabitzats en una part de la seva cultura. L'art muzaràbig és, doncs, consegüentment, l'art d'aquests cristians, profundament influenciat per l'art aràbig. Existeixen a Catalunya petites basíliques que tenen les característiques de l'arc de ferradura molt tancat, com en el mirhab de la Mesquita de Còrdova; els capsals en altres esglésies, són trapezials, convergint en direcció vers l'Orient. En els llogarets es bastiren, així, esglésies d'una nau, que conserven de les basíliques els caràcters dels arcs i la forma del capsal units a caràcters secundaris, els quals, tals com l'aparellat de *opus spicatum* i les finestres en forma d'espitllera.

Els documents catalans, bé que poc precisats, estableixen una data inicial, vers la meitat del segle IX, i una data final: el segle XI. La situació de les esglésies en relació a la frontera àrabe confirma aquesta cronologia.

Mes hom pot arribar a la deter-

ENRIC CASANOVAS. — «Testa femenina.» (Bronze.) Col. de J. Rifa.

ENRIC CASANOVAS. — «Mascareta.» (Marbre.) Col. de J. Barbey.

ENRIC CASANOVAS. — «Noia.» (Bronze.) Col. de D. Carles.

minació precisa de la cronologia d'aquestes esglésies per la comparació amb les esglésies muzaràbiques anàlogues existents en la regió d'Espanya, enclosa entre el riu Duero i les muntanyes cantàbriques, sobretot en les valls del Duero i dels seus afluents el Tera, l'Orbigo i l'Esla.

Les esglésies d'aquesta regió són, qualche volta, datades per inscripcions. Així, Sant Miquel de l'Escalada, basílica que presenta grans analogies amb Pedret, ha sigut consagrada en 913, segons una inscripció, i bastida per (1) «Adefonsus abba cum sociis adveniens a Corduensi patria Martinus abba corduensis».

Aquest art cristià, més o menys rústec, tenia un centre a Còrdova, en la gran mesquita començada per Abderraman I (785-788) i successivament engrandida per Hixem I (793), Abderraman II (833-848), Hakem II i Almançor durant el segle x. La pujança dels Califes havia bastit admirables palaus, com els de Medina Azzahara i Alamiyya. La civilització de Còrdova, brillant en les ciències com en les arts, travessa les fronteres de l'imperi musulmà d'Espanya i envaeix els reialmes cristians i penetra en forma més rústega a Catalunya.

Què és el que arriba, d'aquest art, en les diverses regions que formen avui la França?

Hi ha tres elements qui, des d'aquests centres musulmans o muzaràbics, han pres en terra francesa: la iconografia del Beatus; la iconografia i la decoració dels iveris, i els modillons a entallats.

En un d'aquests monestirs muzaràbics — el monestir de Liébana, l'actual Santa Maria de Liébana — s'hi escrivien l'any 784 els comentaris de l'Apocalipsi del Beatus (2).

(1) PUIG I CADAFAELCH: *L'Arquitectura romànica a Catalunya*. (Vol. I.) — Barcelona, 1909. — GÓMEZ MORENO: *Iglesias Mozárabes*. (Madrid, 1919.)

(2) WILHEM NEUS: *Die Katalanische*

L'escultor Enric Casanovas.

En altre monestir anàleg de Sant Miquel, que es creu Sant Miquel de l'Escalada, s'hi composaren al començament del segle x, tretes de fonts diverses, les miniatures truculents que abunden en la il·lustració dels

textos. L'obra va tenir una gran difusió.

Una de les pàgines representa el Crist «in sede majestatis» presidint als vint-i-quatre vells de l'Apocalipsi. Aquesta vella escena de la iconografia cristiana pren, en el Beatus, una animació i una vida inconeguda fins aleshores. Aquesta representació hom la troba en l'ora-

tori de Fenollar, en els Pireneus, i en l'escultura romànica del segle XII a França i a Catalunya (Moissac, Portal de Ripoll), on ella pren un desenrotllament insospitat.

Entre els obradors sumptuaris mantinguts pel luxe de la cort dels Omeiades de Còrdova, hi ha els obradors de l'escultura dels iveris. Situat primer a Còrdova, després a Cuenca, ells han constituït una gran escola d'escultura decorativa, durant el segle X, en època en què les arts plàstiques eren foragitades del temple cristià. La majoria de les obres conservades són datades al segle X i dedicades, com a rics presents, als sobirans o alts personatges de la cort o de l'harem (1).

Els monestirs cristians produïren, així mateix, iveris.

Es molt interessant el constatar dos fets: Primer: Si hom fa un balanç dels temes iconogràfics emprats en l'escultura romànica, darrera els temes que ens vénen dels llibres sagrats, del Calendari, dels Flabiaux o dels Bestiaris, hom troba un grup amb representació de la figura humana, on hi ha temes de caceria o de tradicions orientals, representats pels iveris. Segon: Si hom compara els rinxols amb representacions de petites figures esculpides en els iveris cristians ben datats, com la Creu de Sant Isidor de Leon, datada per una inscripció com anterior al 1065, i els capitells ben coneguts del Museu de Tolosa procedents dels claustres de Tolosa (2), hom és sorprès de l'analogia de composició. Poden explicar-se les semblances dels temes per la còpia de teixits o de manuscrits, però sens dubte els iveris han pogut trametre el model, la «maquette» de la forma escultural, que, engrandida, pot donar la composició dels capitells.

(Sequirà.)

(1) MIGEON: *Manuel d'Art Musulman. Les arts plastiques et industriels*. — París, 1907. (Cap. IV.)

(2) VIOLLET-LE-DUC: *Dictionnaire d'Architecture*. (Vol. II, p. 502.)

ENRIC CASANOVAS. — «Jovenesa i Amor», relleu en pedra, obra directa. Col. L.I. Escobet.

ENRIC CASANOVAS. — «Relleu en terra cuita».

NICOLAU RAURICH. — «Natura Morta.» Museu de Belles Arts de Barcelona.

NICOLAU RAURICH. — «Solitud.» Museu de Belles Arts de Barcelona.

Les obres d'En Nicolau Raurich en els Museus

Quan nosaltres haurem pagat tribut a la vida, quan la generació actual haurà desaparegut, llavors serà jutjat ço que en aquests anys d'ara fem.

I els museus mostraran a la llum de la veritat nostra vàlua, car les passions exagerades són petiteses... que no perduren.

Però la bona llavor que el talent dels artistes sembla ara, serà, en segles que no viurem, l'ametller florit que donarà mostra dels fruits d'aquesta època d'angoixes, la nostra.

Puix, com diu molt encertadament en René Bazin, la dolor es pot comparar a una ametlla aspra que és llençada: cau; se l'oblida; germina, i quan, temps després, passen pel mateix lloc, si han transcorregut vint-i-cinc anys, trobareu un formós ametller rublert de flor.

Aquesta imatge demostra que el temps tot ho domina i lo que té sava de vida no mor, perdura.

Així les obres d'art, les veritables creacions estètiques, podran ésser discutides al neixer; mes, a l'envellir-se, poden donar lliçons i són admirades sense reserves.

Un dels artistes que ha sigut discutit acaloradament és en Nicolau Raurich, però mai la crítica no ha deixat de reconèixer en nostre ferm pintor del paisatge les extraordinàries facultats seves com a mestre de la tècnica.

I recordo que fins va fer-se'n una escola,

de la manera de pintar d'en Raurich, entre nostre jovent que es va exaltar a l'oferir-nos l'autor de *Solitud* les primeres visions mediterrànies.

Però en Raurich, com Fortuny, no són pintors fàcils de seguir-se en la pràctica de posar gruixos ni tampoc poden imitar-se en la valor potenta i justa que han donat als ambients vistos a plena llum, a ple sol.

Es molt afalagador per a nosaltres poder comprovar que nostre Raurich és una personalitat comparable a la que tenen els estrangers Maris, Honet, Daubigany, East, Thaulo..., perquè ha sigut consagrat pels doctes d'Atenes, París, Viena, Karlsruhe, Niça, Pau, Havre, Londres, Mèxic, Mònaco, Roma, Puerto Rico, Madrid i Barcelona, dels quals llocs

van conferir-li grans medalles d'or i d'argent, a més d'ésser distingit amb altres condecoracions oficials.

Tot això i els quadres que d'ell queden en museus de ressonància fan que aquest pintor de casa, que aquest fill de Barcelona, abans de complir els cinquanta anys d'edat sigué un ver mestre, un conscienciat catedràtic de la pintura del paisatge, baix diversos caires, i un perfecte interpretador de natures mortes.

Aquestes modalitats no es troben en els paisatgistes, però en Raurich tècnicament sap *secrets*, i tan pinzellant com *modelant* amb l'espàtula o bé a raig de tub posa el color matisant-lo com per art de màgica.

Per això trobem que la seva obra general és evolutiva, rublerta de melangia i d'exuberància, però sem-

pre, sempre, molt ferma, amb fonaments d'impressió.

Al pintar bodegons fa art naturalista, les relacions reposades de les valors ens fan pensar amb en Velázquez i — està clar — llavors queda pintor realista dins cert classicisme.

I davant les asprors de la costa brava, enfront de la masculinitat de la Mediterrània qui besa el paisatge llatí, el gran tècnic és un impressionista d'última hora.

A més, la seva ductilitat és plena i excel·lentment comprovada a l'interpretar — de manera insuperable — l'incògnit misteri de les nits.

Per a pintar aquesta fase precis és tenir un temperament romàntic, depurada observació i una paleta verament conqueridora de la melangia.

El que contrasta amb les visions de la costa brava, totes llum, esclat de tocs efectistes, molta color, gruix, atmosfera...

Però sempre en Raurich recull per als seus quadres, bells encontorns de la Catalunya nostrada, alguns admirats en museus.

* *

Així com els nostres insignes literats han fet conèixer arreu, per mitjà dels llibres o d'obres teatrals, l'esperit català, també els grans pintors nats en nostra regió fan que es conegui l'esguard i costums d'un admirat tros del món que té intenses vitalitats.

Ara anem al tema d'aquesta crònica.

Quan l'Exposició del IV Centenari de la Illa de Cuba — 1893 —, en Raurich obtingué a Puerto Rico una medalla d'or amb el quadre «Tardor», qui fou adquirit per al Museu de Sant Joan de Puerto Rico.

«Tristesa autumnal» per Nicolau Raurich, Museu d'Art Modern de Madrid.

«Visió Mediterrània», per Nicolau Raurich. (Museu de Luxemburg de París.)

Fou aquest el primer èxit de joventut que es registra en la *fulla de serveis* d'en Raurich, i molt afalagador, puix en el mentat certamen hi varen concórrer bon nombre de pintors espanyols i estrangers. Nostre pintor va endur-se'n una primera medalla, el primer estimul en la seva carrera.

Arribà l'any 1897, i el jove artista donà a conèixer «Aiguamolls de Nemi», quadre de proporcions concebut a Roma.

Aquesta obra cridà l'atenció, i es pot assegurar que pocs casos com

aquest es registren, ja que en Nicolau Raurich fou l'home afalagat.

Des de la revista o il·lustració més important fins als diaris populars o satírics setmanaris, varen dedicar-li sorollosos articles publicant també el seu retrat.

Avui dia «Aiguamolls de Nemi» està col·locat en el Museu d'Art Modern de Madrid. En lloc preferent queda aquesta pintura, qui fou, llavors, la revelació d'un nou gran pintor.

Vaticini que fou confirmat amb «Solitud» (Barcelona, 1907), pintura

ponderada pels vers iniciats en coses d'art. Aquest no és un quadre de públic, és una obra definitiva, un valuós tros de pintura.

Valgué al seu autor una primera medalla d'or i l'adquisició pel nostre Museu de Belles Arts, qui ufanosament sent continues lloances d'aquest magistral cementiri.

També la natura morta «Carabasses» és propietat de nostra col·lecció municipal des de l'Exposició de l'any 1919, i és una producció afortunadíssima; d'aquest quadre es pot dir que és altre joell que honora nostre Museu.

I a París en Raurich triomfà quan l'Exposició d'Art Espanyol, enviant-hi «Visió Mediterrània». Aquesta tela brillant, lluminosa, exuberant de color i plena del caràcter d'aquests poblets que viuen a ran de la nostra blava mar llatina, obtingué una acollida transcendental que en comptades ocasions han tingut artistes forasters.

En aquesta Exposició (1919) en Raurich fou el pintor que honrà Catalunya portant una representació de nostre art al Luxemburg.

L'altre quadre que de l'eminent paisatgista guarda el Museu de Madrid és «Tristor autumnal», que abans va ésser mereixedor de clamorós èxit mundial.

JOAQUIM CIERVO.

(Seguirà.)

LES EXPOSICIONS

Corresponents al número anterior

Galerías Areñas. — Exposa en Guillem Bergnés, una sèrie d'aiguaforts exquisits i alguns paisatges. Es revela un artista interessantíssim en el seu gran paisatge de Mallorca i en la «Vella Pescadora». S'observa l'influència de la moderna pintura del N. d'Europa, però amb una pro-

El pintor Nicolau Raurich.

funditat molt digna d'estudi. La seva nota «Del Camp de Mallorca» és d'una vigoria desconcertant i plena de qualitat a la manera del darrer estil de H. Anglada. El nom de Guillem Bergnés, cal anotar-lo entre les valors del nostre art.

L'Exposició Nonell a les Galeries Dalmau. — L'Exposició de les obres d'en Nonell de la Col·lecció Sala, oberta ara de poc a les Galeries Laietanes, constituï un ver homenatge al gran pintor Isidre Nonell, l'obra del qual augmenta els seus prestigis cada dia. A n'aquest homenatge que inicià en Sala, altres col·leccionistes barcelonins de pintura moderna s'hi han adherit, aportant a les Sales de Can Dalmau una sèrie d'obres meritíssimes, algunes d'elles capdals dins la producció del malaurat artista.

Completen les col·leccions de pintura, els dibuixos, alguns d'ells veritables meravelles.

Els col·leccionistes als qui hem d'agrair el goig de veure les obres

«Aiguamolls de Nemi», per Nicolau Raurich. (Museu d'Art Modern de Madrid.)

L'orfebre Jordi Jensen

pira, però tot això és viu i palpitant, algun cop, com en el retrat del Cardenal Ragonesi, incorrecte, però ardit i sabi tot-hora. El gran retrat del cirurgià Puig Sureda, gravita d'emoció. El retrat de Senyoreta, és exquisit. Els dibuixos revelen un mestratge.

La nostra felicitació a l'artista.

A les mateixes Galeries s'exposen l'obra del meritíssim pintor Sancho. Entre el garbuix de la pintura anec-

dòtica s'hi sent un coneixedor de l'ofici i un artista. Algunes notes són plenes de vida i de frescor. De conjunt hom sent el temps afros de la pintura d'anècdota, pesar damunt d'unes molt estimables qualitats, engabanyant-les i perjudicant-les.

A les mateixes Galeries exposa en J. Sabater Mur una sèrie de paisatges, jardins principalment. Aquest esforçat pintor cerca amb una constància i afany amorosos, el traduir la realitat dels temes que del natural, escull amb un gust indubtable. Les teles senten l'esforç lloable que hi posa per a aconseguir el seu propòsit, que en algunes obres és recíbit i sempre interessant.

Encara a les Laietanes, la pintora Sra. Pérez de Catalán, exposa una sèrie de quadres, principalment retrats i natures mortes. Presideix la seva exposició una composició de l'Anunciació de Maria.

Sala de la Pinacoteca. — S'exposen una sèrie de dibuixos d'en Ramon Casas, veritables llaminadures del seu llàpiz habilíssim. Cinc dibuixos d'en Baixeras de temes pastorils, un esplèndid paisatge d'en Galwey i varies obres d'en Porcar.

Cal posar atenció sobre aquest nom. Entre les obres exposades, un torç de dona llegint, és magnífic.

L'orfebre danès Jordi Jensen

d'en Nonell i als qui hem d'elogiar l'encert en adquirir-les (algunes en vida del propi artista), són els següents; noms tots ells estimables dins el nostre moviment artístic, En Ferran Benet (4 obres de pintura), En Josep Bassas (4 obres de pintura), En Josep Mompou (2 obres de pintura), En Francesc Quer (6 obres de pintura), En Joan Vicens (3 obres de pintura), En C. J. (1 obra de pintura). Els dibuixos recollits d'altres varies col·leccions es presenten anònimament. Obres capdals d'en Nonell, són una a la Col·lecció Benet, altra a la Col·lecció Bassas i altra a la Col·lecció Mompou.

Galeries Laietanes. — S'exposen una sèrie d'obres del pintor Callicó, principalment retrats. L'exposició és una sorpresa i constitueix un esforç que imposa un gran respecte. Es sent un afany de l'artista pel retorn al que s'en deia «la gran pintura». El to de l'art de Museu s'hi res-

Un dels nostres més notables escriptors d'art, esperit atent a les coses belles i home de gust depuradíssim, en comentar des d'un dels nostres grans diaris l'Exposició del Moble, cridà l'atenció del públic, un xic torbada per l'abundosa varietat d'aquell certamen, sobre els treballs d'orfebreria d'ús domèstic, principalment en plata, que hi presentava en una discretíssima vitrina, l'orfebre danès Jordi Jensen, desconegut fins aleshores del nostre públic.

Artistes i amateurs, captivats de la importància artística de les obres de Jensen i del seu valor exemplaríssim, de perfecció tècnica i solta formal, feren amb els llurs comentaris la fama de l'artista entre nosaltres. La seva anomenada, però, corria ja arreu d'Europa, i els seus premis a Brussel·les i a Gant, a Califòrnia i a altres importants cer-

tàmens artístics, li havien fet un prestigi, que el Jurat de Barcelona consagrava amb el Gran Premi de l'Exposició del Moble. Demés, Jensen és «societari» de la Nacional de París, membre d'altres varies societats d'exposicions d'Europa, i les seves obres d'orfebreria serveixen a la taula dels reis de Suècia i de Noruega i figuren en les vitrines dels museus de Nova York, de les Arts Decoratives de París, de l'Institut d'Art de Detroit, del museu de Newark, del d'Estocolm, del de Copenhaguen, etc.

Jensen pertany a aquella promoció artística de regeneradors de les arts industrials que seguí a Ruskin i Morris, caps del moviment anglès per la restauració dels oficis d'art manuals i dels oposats a la lletjor de la producció mecànica. Artista ver, l'amor i el gust han fet de les

Sopera pertanyent a la Casa Reial de Noruega, obra de Jordi Jensen.

seves peces d'orfebreria veritables meravelles, on les formes prenen el llur sentit en l'utilitat de l'objecte o de l'element del mateix. Solucions delicades i sobries, d'estructura i de conformació, s'endrecen harmònicament dins la sobrietat més exquisida i la perfecció de treball més acurada.

La seva vida és la d'un ver artista, i la venda dels seus productes, que té en contra a les principals capitals d'Europa, fa un honor a la ciutat. Jensen és fill de pagesos i visqué al camp amb els seus pares al llarg de tota la seva infantesa. Allí — diu ell —, en mig de la natura, vaig sentir les primeres emocions de la bellesa. Encara un vailet, el seu pare el porta a Copenhaguen i el posa d'aprenent en un obrador d'argenteria. El noi somniava en aquell temps en ésser artista i l'ofici no tenia les seves simpaties. Va fer, però, l'aprenentatge i ingressà com a alumne per aprendre el dibuix a l'escola de l'Acadèmia de Copenhaguen. Féu, demés dels estudis preparatoris, el curs d'escultura i aconseguí una medalla d'or que anava acompanyada d'una bona quantitat a emprar en un viatge d'estudi. Jensen es dirigí a França, i viatjà després per Itàlia, on els famosos artífexs del Renaixement li demostraren amb la bellesa de llurs obres que els oficis d'art necessiten artistes i no obrers. De retorn a Copenhaguen, desorientat pels dubtes entre l'art i l'ofici, conrea diverses especialitats, i, entre elles, la ceràmica, fins que un dia l'argenter es desvetllà altra volta, establint un petit obrador de joieria en un modest interior, on treballava amb un sol aprenent al seu costat.

Copa, de l'orfebre Jensen al Museu d'Art Industrial de Copenhaguen.

Canalobre, adquirit pel Museu Metropolità de Nova York, obra de Jensen.

Copa, pertanyent al Rei de Suecia. Obra de Jensen.

Les obres que feia Jensen eren exhibides en un aparadoret al portal de l'escala de la casa on tenia l'obrador, i elles, pel seu valor d'art, començaren a cridar ben aviat l'atenció d'un públic escollit del qual rebia encàrrecs importants, permetent-li treballar com a orfebre en peces grosses d'argenteria d'ús. Envià a l'Exposició de Brussel·les i començà la llista dels triomfs nombrosos que ha obtingut en les exposicions on ha concorregut.

El valor exemplaríssim d'aquesta vida d'artista l'hem conegut tan interessant com en aquest aspecte d'exemple, com les seves obres, i per això acompanyem la reproducció de les mateixes d'aquestes ratlles biogràfiques que el propi Jensen ens ha remès en una lletra plena de gentileses i d'elogis per al públic barceloní i per a la nostra GASETA DE LES ARTS, que de tot cor agraim.

FLAMA.

L'arqueòleg Vives Escudero

La GASETA DE LES ARTS, s'honora retent el seu homenatge a la memòria de l'eminent arqueòleg castellà D. Antonio Vives Escudero, Catedràtic de Numismàtica i Director de l'Institut de Valencia de Don Juan, fundat per D. Guillem de Osmà. De temps malalt, els qui erem lligats amb ell per afectes d'amistat i havíem rebuda en més d'una ocasió les llums del seu mes-

tratge solit, esperabam el desenllaç fatal de la enfermetat que l'ha dut a la tomba.

L'obra que porta publicada, tot i la seva extensió no reflexa pas la extensió dels seus coneixements, que un contacte constant amb les coses i una sòlida cultura havien fet segurs. Era dels que, demés dels llibres «han tocat» les coses de que parlen; única manera de conèixer-les bé, única escola on es formen els veritables arqueòlegs. Així estudiant en l'obgectivitat de les obres artístiques del passat; havia lograt donar els seus llibres ço

que no havia tingut abans d'ell l'arqueologia hispana; la sensació de lo segur, el text de la realitat històrica.

L'eix de la seva activitat fou la numismàtica, en qual especialitat porta publicades les següents obres:

Monedas de las Dinastías árabo-espánolas. (Madrid, 1893); *Reforma*

L'eminent arqueòleg En Antoni Vives Escudero, mort darrerament a Madrid.

bón (tom IV del catàleg de la Reial Biblioteca). La seva obra més important i que malhauradament no ha deixat enllestida, és *La Moneda Hispánica*, indispensable a tot treball de classificació de les monedes espanyoles. Exercia la Càtedra de l'especialitat numismàtica a l'Universitat Central.

monetaria de los Reyes Católicos (*Boletín de la Sociedad Española de Excursiones*, 1897); *Numismática americana*. *La Ceca de Santo Domingo* (*Revista de Archivos*, 1899); *La Numismática en la obra «Orígenes históricos de Cataluña»* (*Revista de Crítica, de Historia y de Literatura*, 1900); *La moneda castellana* (Discurs de recepció en la Reial Acadèmia de la Història, el 7 de juliol de 1901) *La moneda en la Edad del Bronce* (*Cultura Española*); *Monedas antiguas de Gades* (*Boletín de la Sociedad Española de Excursiones*); *Medallas de la Casa de Bor-*

Al costat de D. Guillem d'Osmà, en Vives Escudero fou un col·laborador entusiasta i intel·ligentíssim, que portà la Col·lecció de Ceràmica d'aquell patrici castellà, a l'esplendor que aconseguí. Tenia, demés de les obres de Numismàtica, altres treballs publicats, tals com: *La arqueta árabe de Palencia* i *La arqueta árabe de Gerona* (*Boletín de la Sociedad Española de Excursiones*, 1893) i *Antigüedades cartaginesas; Lanecrópolis púnica de Ibiza* (Madrid, Junta per a Ampliació d'Estudis e Investigacions científiques).

Coneixedor de l'art antic de tota la Península, comprengué primer que molts altres, l'interès de la nostra pintura romànica catalana i recollí en la seva col·lecció una sèrie de frontals, catalans i aragonesos, que cedi en venda al Museu de Barcelona, comprenent els bells dalers de la nostra Junta, de fer un Museu que signés la història del nostre art. Entre ells, cedi en aquesta venda, el famós frontal dels Bisbes, procedent de Tabèrnoles.

Nasqué a Madrid, el 4 de febrer de 1859. Els seus primers quinze anys els va passar a Mahó on féu el Batxillerat. Ingressà després a la Facultat de Medicina de Madrid, però no sentint vocació per aquella carrera, l'abandonà, fent la llicenciatura i ingressant al Cos d'Arxivers i Bibliotecaris, on no exercí càrreg fins al 1911 en ésser nomenat Catedràtic de Numismàtica de la Universitat de Madrid.

Descansi en la pau del Senyor l'il·lustre home d'estudi.

F.

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ª, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
CANALS, RICARD PL. URQUINAONA, 9, 3.ª
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
CENAC, ENRIC LLÚRIA, 53.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
FERRATER, ANTONI DE . TRAVESSERA, 120, S. G.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
LLIMONA, JOAN LLÚRIA, 42, 2.ª
MALLOL, IGNASI P. CLARÍS.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. . . CLARÍS, 30, 3.ª
MASVILA, F. GIRONA, 67, ESTUDI.
MEIFREN, ELISEU BÀLMES, 67, 3.ª, 2.ª
MESTRES, FÉLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
MONENY, ENRIC TRAFALGAR, 36, 4.ª
OLIVER, MAGÍ CAPELLANS, 4, 3.ª, 1.ª
PERADEJORDI, JOAN .. . ARIBAU, 57, 3.ª, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14.
VAYREDA, FRANCESC... P. VAYREDA, 4.—OLOT.

Pintors de retauls

SABATÉ PASTOR, BON.ª E. GRANADOS, 70

Dibuixants i il·lustradors

CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
JUNCEDA, JOAN G. MALLORCA, 259, 2.ª, 1.ª
MIRET, RAMÓN CÒRCEGA, 333, ENT.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ª, 1.ª
PERADEJORDI, JOAN .. . ARIBAU, 57, 3.ª, 1.ª

Dibuixants-decoradors

ALEMANY, RAFAEL SANT DOMINGO, 4, (SANT CUGAT DEL VALLES.)

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
FUXÀ, MANUEL ARAGÓ, 329.
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MÀRES, FREDERIC MALLORCA, 184, INTERIOR
NOGUÉS, ANSELM PASSATGE MERCÈ, 3.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
TENAS, JOSEP CARRER NÚM. 16, ENTRE DIAGONAL I CARRETERA DE SARRIÀ.

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
D'IVORI RDA. S. PERE, 3, PRAL., 1.ª
LLONGUERAS, JAUME .. . ALT ST. PERE, 18, 1.ª, 2.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON ROSSELLÓ, 168.

Decoradors en guix

ÀVILA, JACINTO..... PASSEIG DE ST. JOAN, 73.

Projectistes de jardins

RIGOL, ARTUR..... PL. TETUÁN, 18, TENDA.
LLIMONA I BENET, RAFAEL BÀLMES, 19, 2.ª, 2.ª

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS PL. 1, 1.ª

Libreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.
LLIBRERIA SUBIRANA. PORTAFERRISSA, 14.
MARTÍNEZ PÉREZ, C. . . DR. DOU, 11, 2.ª

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MONTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ª

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. . . RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 (DAR.ª CAT.)
QUER FARRÉS, FR.º PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÁS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLES).
GALÍ, F. (Agent de A. T. onc. Paris) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

ALBESA, CARLES..... BORRELL, 292.
OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ª, 2.ª
CONSTRUCCIONS TEKTON VIA LAIETANA, 40, ENT.º

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
REIG I BERNET, LLUÍS.. ENRIC GRANADOS, 21.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Enquadradors

MIQUEL-RIUS MALLORCA, 207.

Escultors decoradors

CAMPAÑA, JOAQUIM NÀPOLS, 307.
SOLER, FRANCESC ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª. . . MONTSENY, 77 (GRÀCIA).
HOMS, JERONI FRANC. GINER, 23, PRAL.

Fotografies d'art

MASANA RDA. S. PERE, 3, PRAL., 1.ª

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. . . DIPUTACIÓ, 119-121.
RUIZ, JOAN..... ROGER DE FLOR, 141.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

ARENAS CORTS, 670.
CAMARIN, EL CORRÍBIA, 7.
GALERIES DALMAU ... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.
MALMEDE, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 643.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA.CATALUNYA, 129.

Mares i motllures

ESTEVA I C.ª, S. EN C. . . P. GRÀCIA, 18.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Paper de fil

GUARRO VIA LAIETANA, 7.

Papirs pintats

FILLS DE SALV. SÀLVIA.. PORTAL DE L'ÀNGEL, 4
GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. SANTA ELENA, 4 i 6.
CASAS, VÍDUA DE F. . . DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).
TOLOSA, AURELI..... PL. LETAMENDI, 29.
TRUJOLS BLEY, JOAN .. . SANT GERVASI, 14 (S. G.)

Plateries d'art

JENSEN, GEORG..... PASSEIG DE GRÀCIA, 90

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
DEKOR PL. ANTONI LÓPEZ, 15.
PRIU, TOMÁS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H. . . CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. Paris) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapissers

GILABERT I MAÑA RBLA. CATALUNYA, 68.
LLOSA, PERFECTE..... BÀLMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÁS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLES).

Vidres d'art

GRANELL I C.ª..... ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.

Vda. de M. Guarro

Fàbrica de
Paper de TinaFundada
el segle XVIII

PROVEÏDORA DE PAPER SEGELLAT
DE LES REPÚBLIQUES ARGENTINA,
PERÚ, XILE I URUGUAY. PAPER DE
FIL DE TOTES MENES. PAPER CATA-
LÀ. PAPER D'OFICI. PAPER PER A
EDICIONS. PAPER TELA. CARTRO-
LINES. CARTROLINES DE COLORS.
CARTROLINES DE FIL PER A CAR-
TES. TARGES, SOBRES. ESTOTXERIA

PAPERS I CARTROLINES ESPECIALS
PER A DIBUIX

C/la Laietana, 7 · BARCELONA

Areñas

FOTOGRAFIA

Procediments pigmentaris

Gomes

Tintes

Carbons

Esmalts

EXPOSICIONS

Venda d'obres
i objectes d'art

Antiguitats

Decoració

Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

PASSEIG

DE

GRÀCIA

18

FÀBRICA DE MOTLLURES

MARCS

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Priu Maríné

Taller de daurats · Altars · Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368
(entre Bruch i Girona) Barcelona

GALERIES DALMAU

PASSEIG DE GRÀCIA, 62 - TEL. 1172 G.

BELLES ARTS
EXPOSICIONS

SECCIONS DE: MATERIAL PER ARTISTES
MARCS, MOTLLURES
OBJECTES D'ART
LLIBRERIA
ANTIGUITATS

FUSTERIA

ENRIC TARRAGÓ

Taller de Construccions:
Consell de Cent, 283 Telèf. 4752 A.Fàbrica d'elaborar fusta:
Roger de Flor, 132 Telèf. 327 S. P.RIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

L. Malmedé

Antiguitats i objectes d'art
EXPOSICIONSPasseig de Gràcia, 68
València, 255TALLER D'EBENISTERIA
de

FREDERIC ORRI

Construcció de mobles
· de totes classes ·

Aribau, 226 Telèfon 2091 G.
BARCELONA

RENART

Reproduccions
Enquadraments d'artDiputació, 271
BARCELONATALLER DE TAPISSERIA I DECORACIÓ
GILABERT i MAÑÀ

ANTIGA CASA ROSELLÓ

Es tallen fundes i confec-
cionen tota mena de cor-
tinatges. · Especialitat en
sillons de gran confort.

Rambla Catalunya, 68 · BARCELONA

GALERIES LAIETANES

Corts Catalanes, 613 Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART
TAPISOS
LÀMPARES
DECORACIÓCONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

EXPOSICIÓ

Compra i Venda d'Antiguitats

J. Valenciano

Corribia, 2, pral. (Cant. Pl. Nova)
BARCELONA

Pintura : Paper : Decoració

Manuel Corominas

Astúries, 14 Tel. 394 G.
BARCELONA (G.)RAMON SUNYER
JOIER

TEL. 813-S. P. GRANVIA, 643

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

Fusteria d'Obres i d'Estils
Ebenisteria · Instal·lació d'Està-
bliments Comercials i Despatxos

VÍDUA de F. CASAS

SECCIÓ DE PERSIANES
COLISSES ENROTTLLABLESDiputació, 119 i 121 Tel. H. 860
BARCELONA

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES
TAPISERIES
CORTINATGES
LLENCERIATAPISOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀ

CASA MIQUEL RIUS

Enquadernacions d'Art
Enquadernacions de Biblioteca
Enquadernacions Editorials

Zallers: Carrer de Mallorca, n.º 207
BARCELONAGUIA CATALANA
DE FERROCARRILS

SISTEMA PRÀCTIC D'ITINERARIS DE
FERROCARRILS · ENLLAÇOS AMB
AUTOMNIBUS, TARTANES, ETC.
HOTELS I FONDES DE CATALUNYA
LLISTA DE RECADERS · MERCATS
I FIRES · MAPA

LA MÉS PRÀCTICA · LA QUE CIRCULA MÉS

PERFUMS

· MYRURGIA ·

BARCELONA